

PETRA MEKKE Mİ?

Dr. Osman ARSLAN

Son günlerde yaygınlaşan İngiliz asıllı Kanadalı araştırmacı Dan Gibson'un gerçek Mekke'nin Petra şehri olduğu iddiası yaklaşık on yıl önce vâkıf olduğum ve çeldirici nitelikteki bazı iddiaları da içeren tezi üzerinde o vakitler araştırma gereği duyduğum bir konuydu. Çalışmalarım bir sonuca ulaşmıştı. Ama o vakitler kimsenin haberinin olmadığı bir konuyu gündeme getirmenin menfi sonuçları olacağı düşüncesi bu yayını yapmayı engellemişti. Oysa şimdilerde ciddi bir yaygınlık, izlenme ve paylaşma düzeyini yakalamış durumda. Konuya ilişkin şu değerlendirmeleri paylaşabilirim:

1- *İddia sahibinin güvenilirliği*

Dan Gibson her şeyden önce bir akademisyen değildir. Bir derecesi, uzmanlık alanı yoktur. Amatör bir araştırmacı olarak üç eser ortaya koymuş. Bununla birlikte bu, doğru bir iddia ortaya atamayacağı anlamına da elbette gelmez. Birisi Petra iddiasını ortaya attığı eser olmak üzere diğer çalışmalarının Nebatilerle ilgili olduğunu görüyoruz. Hiç birisi yayın sorumluluğunu üstlenen bir yayinevine sahip değil. Kendi parasıyla bastırarak yayınlamış. İşte bu noktada, bir kalite göstergesi olan gerçek bir yayinevine sahip olmamasını güvenilirliği konusunda haklı bir soru işareti olarak görebiliriz.

Bu iddianın gerçek sahibinin aslında Dan Gibson olmadığını, 1970 yılında ortaya atan Araştırmacı tarihçi Patricia Crone olduğunu ve onun tezinin Dan Gibson'a ait tezlerin tamamını içerdiğini basit bir internet araştırmasıyla bulabiliyoruz. Tüm tezlerini alıntıladığı Bayan Crone'un, birkaç yıl sonra, 1974 yılında Petra'nın Mekke olma ihtimalinin çürüdüğünü açıkladığını Bay Gibson'ın bilmeme ihtimalinin olmadığını düşündüğümüzde, artık iddia sahibinin güvenilirliğini tamamen yitirdiğini söylememiz pekala mümkündür.

Bu tespit artık tezi ele almayı bile gereksiz kılsa da iddianın ciddiyeti ve popülerliğini dikkate alarak değerlendirilmesinin uygun olacağını söyleyebiliriz.

2- *Saffat Suresi 137-138. Ayetleri Petra'nın Mekke olduğuna delil göstermesi*

Söz konusu ayetleri okuyalım:

"130.İlyas'a selam olsun

131.Şüphesiz biz iyilik yapanları böyle mükafatlandırırız

132.Çünkü o bizim mü'min kullarımızdandı.

133.Şüphesiz Lût da peygamberlerdendi.

134, 135.Hani biz onu ve geride kalanlar arasındaki yaşlı bir kadın (kâfir olan eşi) dışında bütün ailesini kurtarmıştık.

136. *Sonra da diğerlerini yok ettik.*

137, 138. *Şüphesiz sizler (yolculuklarınız sırasında) sabah akşam onların (harap olmuş) yurtlarına uğrayıp duruyorsunuz. Hâlâ düşünmeyecek misiniz?"*

Gibson, bu ayetlerde "Lut'un yaşadığı (Lut Gölü kenarındaki Sodom ve Gomora)bu şehirlerin harabeleri yanından yolculuklarınız sırasında sabah, akşam geçiyorsunuz" şeklindeki ifadeyi, Petra'dan geçen yollardan bu şehirlere gidilebileceğini, Mekke'nin çok daha uzak olduğunu söyleyerek iddiasına delil olarak kullanıyor.

Evet Mekke Petra'ya göre bu şehir kalıntlarına çok uzaktır. Ancak Petra ayette geçen "sabah-akşam uğranılacak" mesafede de değildir. Petra bu harabelere 80 Km. mesafededir. Buradan o sonuca ulaşılması mümkün değildir. Öyleyse bu ayetleri nasıl anlamak gereklidir?

Gerçekten Ölüdeniz doğu sahilleri kenarından Kuzey Arabistan'la Şam güzergahını bağlayan ve bu iki şehri görerek ilerleyen böyle bir eski ticaret yolunun var olduğu uzay fotoğraflarıyla ve arkeolojik bulgularla kanıtlanmış durumdadır. Öyleyse Kur'an'ın bu yoldan gelip geçenlerin gördüğünü ifade etmesi bu iki şehrin varlığına ilişkin bir delil işareti olarak söylenmiştir. Mekke'den, Petra'dan ya da Kahire'den çıkılmasının bir önemi yoktur, mesafeye de vurgu yoktur, her çıkan yolcunun o yolda bu şehirleri sabah-akşam geçerken gördüğünü söylemektedir. Hiçbir şekilde bu ayetler Petra'yı Mekke'nin önüne çıkartacak içeriğe sahip değildir.

3- Kur'an'da zikredilen meyve-sebzelerin Mekke bölgesinde değil Petra bölgesinde yetiştiği iddiası

Gibson, Kur'an'da bahsi geçen; sığır gibi hayvan, gül, üzüm, incir, zeytin gibi bitki ve meyvelerden bahsediyor ve bu ürünler Petra'da yetişiyor ama Mekke'de yetişmiyor diyerek bu tespiti dayanıp Kur'an Petra'da inmiş olmalıdır diyor.

a) Burada şu soruyu sormak gerekir: Bir kutsal kitap sadece indiği bölgedeki ürünlere mi yer verir? Böyle bir kural mı vardır? Örneğin Tevrat, Zebur, İncil sadece indiği coğrafyadaki ürünleri mi zikretmiştir? Ne kadar saçma bir mevzu ile meşgul olduğumuz bu soruyla ortaya çıkıyor aslında. Elbette böyle bir kural yoktur, olamaz da. Üstelik vahyeden için böyle bir sınırlandırma da yapılamaz. Zira bu ürünler üzerinden verilen mesajlar rahatlıkla anlaşılabilir; çünkü orada yetişmese de herkesin bildiği, tanıdığı, bulup tüketebildiği ürünlerdir.

b) Bununla birlikte Gibson bir gerçeği vurgulamaktan imtina ediyor. Mekke'ye çok yakın olan ve yetiştirdiği meyve ve sebzelerle Mekke'yi besleyen Taif şehri vardır. Mekke halkı bu ürünlere gündelik olarak ulaşabilir durumdadır. Ankara'da yetişmese de Aydın inciri günlük bulunabilmekteyse, sorun bunun neresindedir?

c) Kur'an'a da baktığımızda Mekke için "ekin bitmeyen bir vadi" (İbrâhîm, 37) nitelmesi yapılmaktadır. Yani meyve sebze bahçeleriyle dolu mümbit yer demiyor zaten. Yani Gibson'ın iddiası üzerinden yürürsek, Kur'an'ın tanımladığı "ekinsiz şehir" Petra olamaz.

Bu gerekçe de Petra'yı Mekke'nin önüne çıkartabilecek nitelikte değildir.

4- *Hz. Muhammed dönemine ait arkeolojik veriler Mekke'de yok iddiası*

İnsanın bu iddia karşısında isyan duygusu kabarmıyor değil. Bir tezgah düşünün: Hz. Muhammed'in geldiği coğrafyayı tarih düşmanı olarak kendinizin ihdas ve icat ettiği bir mezhebe, Vahhabilik'e teslim edin, sonra onların eliyle hem dünyanın gözü önünde tarihi mirası yıkıp, düzleyip yok edin; hem de burada tarihi/arkeolojik eser yok deyin! Bu cinnet ehli mezhep tezgahını yapan da İngilizler, bu mezhebi siyasi iktidar olarak tutan da İngilizler, araştırmayı engelleyip Mekke'de böyle bir arkeolojik iz yok, Mekke aslında Petra diyen de İngilizler! Buyurun cenaze namazına!

Herkes bilir ki Arabistan'da arkeolojik kazı yapmak yasaktır. Buna hükümet inançlarına aykırı olduğu için izin vermez. Bu türden çalışmaları da suç sayar. Hâl böyleyken Mekke'de arkeolojik iz yok demek, yalandır, bühtandır. Çünkü, bu üslupla sanki araştırma yapılmış da bulunamamış izlenimi verilmektedir. "Araştırılması gerekir" denmesi fikir ahlakı taşıyan birinden beklenen en makul tavidir. Gibson, karartılmış bir alan sanki incelenmiş gibi konuşmakla bilim ve fikir adına bu hileli oyuna katılmakta ve ahlaki suç işlemektedir.

Öte yandan, konumuz olmasa da vurgulamalıyız: yıllar yılı araştırmaya açık Anadolu'da dahi kazıyı engelleyenler, Göbeklitepe'yi bile yüz yıl sonra ortaya çıkaranlar Mekke'ye neler yapmaz!

Gibson, Hicaz bölgesinde arkeolojik bulgulara rastlanılmamasını da bölgede vahiy döneminde yerleşim olmadığına delil olarak öne sürmektedir. Ancak, Gibson'la beraber bu tuzakları kuranları da şaşırtıp, savlarını boşa çıkartacak sürprizler sanki iddiaları bekliyormuşçasına şimdilerde ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu bulgular asırlar süren bu planlı oyunu boşa çıkartıvermiştir. O kadar çok iz olmalı ki, sil sil bitirememişler.

Bunlarla birlikte, son dönem hicaz ziyaretçilerinin gün ışığına çıkarttığı Epigrafik(kitabe, taşüstüne yazı bilimi) bulgular Hicaz bölgesinde sahabe izlerini ispat etmiştir ve asıl böyle şeylere Petra'da rastlanılmamıştır. Bunlardan biri Hz. Ebubekir tarafından yazılan bir kaya anıtıdır. İnternette de ulaşılabilen bu yazıtta Hz Ebubekir yazıtta şu metni derç etmiştir: "*Ebubekir, Medine eşrafi ile (buraya) uğrayıp geçti. Onlar için duâ edene Allah rahmet eylesin!*"

Gibson'ı, bu hususta da boşa düşüren kitabelerden birini bırakan Ebubekir'e ve beraberindeki Medinelilere Allah rahmet eylesin.

5- *Mekke Şehrinin eski haritalarda geçmediği iddiası*

Eski haritalar çağın koşulları nedeniyle hazırlayıcısının hareket alanına göre farklı şehirleri tespit edemeyebilmektedir. Bu, o şehirleri yok saymayı gerektirmez. Mekke ise oldukça içeride bir çöl ortasında olunca erişilmiş olma ihtimali az olan bu nedenle haritaya işlenme ihtimali de o çağlarda az olacağı ön görülebilen bir şehirdir.

Bununla birlikte bir şehrin tek bir eski haritada yer alması varlığının ispatı için yeterlidir. Mekke, farklı bir isimlendirme ile (Macoraba- Habeş dilinde kutsal yer) ve tam olarak doğru yerinde Batlamyus tarafından haritaya işlenmiş bir şehirdir. Gibson bu açıdan da yanıltılmış görünmektedir.

6- *Taberi'nin İbn-i Zübeyr'in Göктаşı'nı(Hacer-ül Esved) Petra'dan Mekke'ye Emevi Döneminde siyasi nedenlerle taşıdığı(670) iddiası*

Taberi İbn-i Zübeyr'in ağır bir yükü Mekke'ye gittiğini yazmıştır. Ancak Petra'dan çıktığını yazmamış, yükün içinde Hacer-ül Esved gibi kutsal bir emanet olduğunu yazmamış, yükün ne olduğunu yazmamış. Üstelik Taberi tarihi Kâbe'nin Mekke'de olduğunu da yazmaktadır. Böyleyken Taberi'nin rivayetine bu kadar anlam yüklemek nasıl mümkün olmuştur anlamak mümkün değildir. Bu iddia tamamen kurgu içermektedir, gerçek kişi ve olaylarla bağlantısı kurulamamıştır.

7- *Mekke gibi konumu ters bir yerden dini bir hareket çıkamaz Petra bu yönden daha uygun bir şehir iddiası*

Bu iddia böyle bir vaadi yada tanımlamayı içeren ayete dayalı olarak söylenecekti kabul edilebilirdi. Ancak Allah'ın İbrahim'i yönlendirdiği anlatılan bu çöl ortasında neden Kâbe'nin yapılamayacağını ve burada bir dinin Hz Muhammet tarafından neden yeşertilemeyeceğini açıklamaya yetmez. Üstelik ilahi dinin Allah'ın nurunu tamamlama vaadine bu durumun nasıl engel olacağı hususu tamamen bir inanç konusudur, tarihen de olayların gelişimi tespitlidir. Bu nedenle iddia değerlendirmeye değer bir husus taşımamaktadır.

8- *İlk dönem camilerinin kiblesinin Petra olduğu iddiası*

Gibson'ın Patricia'dan aldığı belki de en ciddi iddiası ilk dönemde yapılan camilerin kible yönünün Mekke'yi değil, Petra'yı gösterdiğine ilişkindir. Bu iddiaya birkaç açıdan yaklaşmak mümkündür:

a) Gibson iddiasına kanıt olarak sunduğu Google Earth programını siz de kullanarak kibleleri inceleyebilirsiniz. İlk dönem camilerini bu yönden incelediğimizde görülmektedir ki gerçekten camilerin bir kısmı Kâbe'ye, bir kısmı Petra'ya, bir kısmı Kudüs'e, bir kısmı da Kâbe'den de daha doğuya bakmaktadır. Yani bir Petra'ya bakma istikrarı yoktur. Sadece bir kısmını söyleyip gerisini görmemek dürüst bir yaklaşım değildir.

b) Camiler gibi birçok İslam mezarlığında da aynı sorun görülebilmektedir. Ancak bu yanlışlıklar arasında bir ortak nokta araştırıldığında görülmektedir ki özellikle Mekke'ye göre kuzeyli Müslümanların ölülerini gömerken ve camilerini inşa ederken yön olarak kibleyi bulmada güneşin batış noktasını referans aldıkları, kış ile yaz mevsimlerinde güneşin batış menzilleri arasında yaklaşık 30 derece, 27 dakikalık bir açı bulunduğundan kibleyi tayin ederken 30 dereceye varan sapmalar gerçekleştiği net olarak görülmektedir. Böylece bazı camilerin ve mezarların neden Kâbe'ye yönelik olmadığı anlaşılmaktadır.

c) Ayrıca küre üzerindeki yön tayini düzlem olarak açılmış haritadaki düz çizgiyle belirlenen yön tayiniyle de uyuşmamaktadır. Eğer mesafe uzarsa sapma da artmaktadır. Yani Gibson'ın çizgileri doğru yön tespiti verebilecek nitelikte değildir.

d) Patricia bu iddiadan sonradan vaz geçmiştir. Çünkü dönemin Müslümanlarının kible tespit etmeye imkan veren matematik ve teknolojik imkanlara çok uzak olduğundan bahsetmektedir.

e) Üstelik hadis dışında yön tayin yöntemi kabul etmeyen bazı kabuller nedeniyle, Peygamberimizin "güneye doğru yapın" hadisi nedeniyle saçma şekilde Kâbe'nin güneyinde olduğu halde yine de güneye bakan ilk dönem camileri de vardır.

f) İlk dönem camilerinin yönünü resimlere ve şekillere bakarak belirleyen Gibson bununla da yanılmış durumdadır. Çünkü bilim adamlarınca 1400 yıl öncesinin temellerine arkeolojik kazı ile inilmedikçe yön tespiti doğru yapılamaz denilmektedir.

9- *Vahiy döneminde Mekke'de mi Petra'da mı yaşam yoktu?*

Gibson'un temel bir iddiası Mekke'de vahiy döneminde yaşamın olmadığı yönündedir. Oysa bu konuda Gibson'a büyük bir sürpriz yapılmış durumdadır.

Petra'da 2010- 2011 yılları arasında Brown Üniversitesi'nden bir ekip arkeolojik araştırma yapmış ve inanılmaz bir gerçeği ortaya koymuştu: Bu çalışmada Petra'nın

arkeolojik kronolojisi çıkartılmış, buna göre Geç Roma'dan (MS.4-5.yy'dan) 'Orta İslam Dönemine' kadar (MS.8.yy. başları) Petra'nın tamamen boş olduğu tespit edilmişti. Çünkü Hristiyan Roma (Bizans) döneminde (395-800) yılları arasında, putperestliği yasaklayan Romalı Hristiyanlar Petra'daki Abgar putperestlerini soykırıma uğratmış, şehri yerle bir etmişlerdi.

Sanki bir gün Mekke'ye alternatif olarak sunulacak Petra şehri buna mahal vermeyecek biçimde daha Peygamber gelmeden boşaltılmış, harabe halde ve halksız bırakılmış, onun ve sahabelerinin bile hayatı son buluncaya kadar da orada yüz yılarca hayat olmamıştı. İlginç değil mi?

Mekke'de yapılmayan arkeolojik bulguları Mekke aleyhine delil gösteren Gibson'a Petra'da yapılan bu araştırmayla kökten çürütülen iddiasını geri çektiğini hala açıklamamıştır.

Aslında Gibson'ın bazı başkaca iddiaları da bulunmaktadır. Kur'an'da hem Bekke hem de Mekke denmesini Petra'ya yorması gibi. Halbuki birisi mücavir alanıyla şehir, diğeri ise Kâbe'nin bulunduğu şehir merkezi demektir ve buradan çıkılacak bir yol da yoktur. Yine Mekke'deki Hira Mağarasının şehre bakmamasını dert edinmiş görünmekte, Petra'daki mağaranınsa şehre baktığını söylemektedir. Oysa Hira'nın şehre bakma zorunluluğunun neden olduğu ise anlaşılamamaktadır. Söz konusu tarihlerde Petra'da yaşamın bile olmadığı bilim adamlarınca kanıtlandıktan sonra başkaca delilleri de incelemeye hacet yoktur aslında.

Sonuç olarak: **Petra Petra'dır, Mekke Mekke'dir.**